# HALK BİLGİSİ HABERLERİ

*İstanbul Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua*

Yıl : 3 | 15 Temmuz 1933 | Sayı : 26


## ÂŞIK ŞEM'Î HAKKINDA

Şemseddin Sami bey merhum Kamusülalamda (C. 4, S. 2874)«Şem'î kudemayı şueradan iki zatın mahlasıdır. Birincisi anasıl pirzerinli olup vecdü hal ve derdü şevk sahibi bir merdi kâmil ve şairi beliğ idi. Bir müddet Şeyh Vefa efendinin tekyesine müdavemet edip bir gece benim cemiyetim var diye yâranını tekyeye cem ve davetle esnayı zikrü mukabelede bir köşeye çekilerek uyumuş zannolunduğu halde canını cananına teslim etmişti. İkincisi taifei kuzattan olup Anadoluludur. Eş'arında pek de letafet yoktur.» dedikten sonra «müteahhirini şueradan dahi bu mahlasla biri olup Konyalıdır. Tarikatı mevleviye mensubininden olup İstanbulda helvacılıkla meşgul idi. 1257 tarihinde vefat etmiştir» diye üçüncü bir Şem'î hakkında malumat verir. İşte bizim burada kendisinden bahsetmek istediğimiz Şem'î, bu üçüncüsüdür ki, Şemseddin Sami beyin yazdığı gibi Konyalıdır.

Mevcut membaların hiç birinde Şem'înin ne zaman doğduğu kayd edilmemiştir. Yalnız «Konya Halkıyat ve Hırsıyatı»ndan (S. 53) şairin 1198 senesinde dünyaya geldiği anlaşılıyorsa da bu tarihin nasıl tesbit edildiği orada da gösterilmiyor.

İstifade ettiğimiz mehazler, Şem'înin tahsil görmediğinde, binaenaleyh okuyup yazmaktan mahrum olduğunda birleşiyorlar. Bunun için şair gençliğinde helvacılığa merak ve heves etmiş, bu sanata girerek ilerlemiş ve nihayet usta olmuştur.

Sadettin Nüzhet ve Mehmet Ferit beylere göre «Şem'î laübali meşreb idi, deveci elbisesile gezer, üste başa ehemmiyet vermezdi. Her tanıdığına muhabbet göstermeği vazife bilirdi. Samimilikten ayrılmazdı. Hayatında bir kaç defa İstanbula gitmişti. Son seyahati esnasında bir âşık meclisine uğradı. Kendisini tanıtmıyarak bir köşede oturdu. Meclisteki âşıklar Şem'î mahlaslı bir koşmayı okuyorlardı. Kendi eserini duymaktan tabiî zevk alan koca âşık dayanamadı. Verin şu sazı, biraz da ben çalayım dedi. Şairler güldüler ve ustadı tezyif ederek keçinin yemediği ot başına vurur, dediler. Fakat Şem'î ehemmiyet vermedi. Bütün nezake-

tile sazı ellerinden aldı ve derhal çalmağa başladı. Dinliyen âşıklar behtü hayret içinde kalmış ve hata ettiklerini anlamıştardı. Şem'inin saz ve sözdeki kemali saraya aksetti. Sarayda bir saz meclisi tertip olundu. Bu mecliste Şem'î reislik etti ve sanatındaki maharetini gösterdi. Bunun üzerine şaire İstanbulda kalması teklif olundisede o, Konyaya dönmeği tercih etti. Bu cihetle uhdesine çarşı ağalığı verilerek memleketine gönderildi.(Konya Hılkıyat ve Hırsıyatı, S. 53-54).

Şemseddin Sami bey, Şem'inin İstanbulda helvacılık ettiğini yazmakta ise de, Konya Hılkıyat ve Hırsıyatında bu rivayetin yanlış olduğu ileri sürülmektedir. Buna mukabil doğru ve muhakkak olan birşey varsa o da şairin Konyayı çok sevdiği, İstanbula her gelişinde memleketini pek çabuk özleyişidir. Muhtelif manzumelerinden aldığımız parçalar Şem'inin Konyaya ne gözle baktığını ve nasıl bağlı olduğunu açıkça gösteren vesikalardır:

Aşku şevk ile kurulmuştur binası Konyanın
Onun için badı cennetdir havası Konyanın
Hicrine mahbubunu kılmış muhayyer âşıkı
Davet etmiş dostuna olmuş havası
Konyanın

Hor gezer ademleri amma dili irfan olur
Hafızı gayet ceri âlimleri umman olur
Hasılı bir katre abın nuşeden arslan olur
Galiba toprağının bu iktizası Konyanın

. . . . . .
. . . . . .

Kış olunca donanur ahbapla vahdethaneler
Kurulur pazarı aşk mamur olur kâşaneler
Şem'i aşk ile yanar pervaz eder pervaneler
Yaz olunca var meram üzre safası
Konyanın.

* * *

Beyhude gönlümü eyledim iina
Gurbet elde oldum âleme rüsva
Nasibet sılamı hazreti mevla
Yeter yaslandığım taşı türabı.

Çarşı ağalığile Konyada epeyce bir mevkı kazanan Şem'i, esnafın bütün işlerine bakıyor, her sanat sahibi onun emrile hareket ediyordu. Şair uzun müddet bu vazifeyi yaptıktan sonra nihayet Fatin tezkiresile ona dayanan Şemseddin Sami beye göre (1257) senesinde vefat etmiştir. Konya Halkıyat ve Hırsıyatı sahipleri Şem'inin ölüm tarihini (1255) olarak gösterdikleri gibi öldüğü zaman şairin elli yedi yaşında olduğunu da ayrıca bildiriyorlar. Rivayet doğru ise Şem'i son günlerinde öleceğini anlamış ve dünyaya vedaiye mahiyetinde olan şu manzumesinden sonra artık şiir yazmamıştır:

Felekten bir şita erdi güllere
Safasın sürmedim geçti gidiyor
Ufadeler yalın ayak yollara
Ağlayu a deyu düşdü gidiyor.

Gülüm usanmadı bülbülüm senden
Çıkarır perçimen Enolesinden
Eyvah gönül kuşu can kafesinden
Pabın küşad etti uçtu gidiyor.

Ya bir kere gel kabrim ustuna
Gam yükün yükleyim yüz bin hecine
Bededen karışsın amı bacına
Dil fena mülkünden geçti gidiyor.

# NURİ MEHMET PAŞA

Şimdi Adana ilk tedrisat müfettişi olan arkadaşım Ali Rıza bey, 1930 senesinde Gaziantepden bana bir menzume göndermişti. Gaziantebin Cingefe köyünde Molla Mehmet adlı birine ait yazma bir cönkten çıkarılan bu manzume aynen şudur:

Kale mahsur olanda zümrelerim kaçtılar
İşiden dostlar gözünden kan ile yaş saçtılar
Beni ele götürmeğe çok yiğitler düştüler
Kıyma bana padişahım Nuri Mehmet paşayım
Genç yaşıma hürmet eyle bari otuz yaşayım.

Şu gönül mülkünde beysin paşasın
Mevlam ömür versin binler yaşasın
Yetiş hey vefasız helallaşasın
Şem'i ecel camın içti gidiyor.

Şem'înin manzumeleri bir divan halinde toplu ve basılmıştır. Ancak divanında bulunmıyan şiirleri de az değildir. Bunlardan bir kısmı tarafımdan Halk Bilgisi Haberleri mecmuasında (İkinci cilt, sayı 19, s. 145) bir kısmı da aziz arkadaşımız Mehmet Şakir bey tarafından Sinopta ele geçirilerek Adsız mecmuada (Birinci cilt, sayı 8, S. 20; sayı 9, S. 225) neşrolunmuştur. Şem'înin basılmış şiirlerinden çoğu yanlıştır. Bunlar düzeltilerek ve basılmamış şiirleri de ilave olunarak şairin divanını yeniden tertip etmek halk edebiyatımızın tarihi için kıymetli bir hizmet olacaktır.

**Mehmet Halit**

Köse paşa kim ki gelüp kese benim serimi
Yedi ırmak söyündürmez ateşimi narımı
Bari bir evladım olsa tutsa benim yerimi
Kıyma bana . . . . . .

Padişahım bilmiyerek bana ferman eyledin
Ehli irfan arasında ciğerim kan eyledin
Çağırın ehli vücuhu bir de beni söyledin
Kıyma bana . . . . . .

Dünya bana kalmadise düşmanıma kalmasun
Nanü nimetim yiyenin her giz yüzü gülmesin
Hak teala bu ölümü kul başına vermesin
Kıyma bana . . . . . .

Halkı âlem arasında ciğerim etdin kebab
İşiden dostlar gözünden akıdırlar kanlı ab
Öldüğüme gam yemezim mahzun kaldı Ayintap
Kıyma bana . . . . . .

Bu manzumenin kim tarafından söylendiğini şimdilik bilmiyoruz. Yalnız manzumede ismi geçen Nuri Mehmet paşa hakkında Asım ve Cevdet tarihlerile Fetin tezkiresinde tesadüf ettiğimiz malumattan anlıyoruz ki Nuri paşa 1173 tarihinde Ayintapda doğmuştur. Ailesine Battal ağazadeler denilir. Zekâsı kuvvetli olduğu için yirmi yaşına kadar tahsilini bitiren Nuri Mehmet paşa, o yaşta hüner ve marifetile tanınmış, hatta iktidar ve meziyeti devlet tarafından da takdir edilerek kendisine 1196 tarihinde mirilivalık, 1199 senesinde de mirimirilanlıkla Ayintap mutasarrıflığı verilmiştir.

Mutasarrıf olduktan sonra Nu-